

Rodzina w jednoczącej się Europie, red. W. Nowak, M. Tunkiewicz, Olsztyn: Wydawnictwo „Hosianum” 2003, ss. 156.

Problematyka rodzinna zajmuje właściwe sobie miejsce w refleksji naukowej, natomiast szczególne zainteresowanie badaczy życia społecznego wzbudza w okresie jego istotnych przemian. Procesy takie obserwowane były w okresie transformacji ustrojowych na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, a także obecnie – w dobie integracji ze strukturami Unii Europejskiej. *Rodzina w jednoczącej się Europie* to tytuł książki, która została opublikowana w serii wydawniczej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, a stanowi pokłosie sympozjum zorganizowanego przez Zakład Teologii Praktycznej i Ekumenizmu UWM w Olsztynie w czerwcu 2000 r. na temat „Rodzina w społeczeństwie pluralistycznym jednoczącej się Europy”

Poszczególne artykuły wpisują się w paletę zagadnień istotnych dla życia rodzinnego, opisując je z perspektywy wielu dyscyplin naukowych, przede wszystkim socjologii, psychologii i teologii. Niektóre artykuły recenzowanej książki powstały na podstawie badań empirycznych, co w znaczący sposób podkreśla ich aktualność i stanowi punkt wyjścia do dalszych analiz.

Wybrane aspekty bolesnego społecznie problemu życia rodzinnego w enklawach ubóstwa porusza prof. Z. Kawczyńska-Butrym (UWM). Realizuje to poprzez przybliżenie zagadnienia ubóstwa jako stanu, cech rodzin żyjących w ubóstwie, subiektywne postrzeganie ubóstwa. W części empirycznej poddano analizie wyniki badań własnych w osiedlach byłych PGR-ów na terenie Warmii i Mazur oraz pamiętniki pracowników socjalnych. Wnioskowanie zostało zamknięte w kilku zagadnieniach: wiejskie enklawy ubóstwa jako egzemplifikacje życia w ubóstwie, percepcja ubóstwa przez pracowników socjalnych i rodzaje życia w ubóstwie. W dalszej części artykułu dominuje analiza jakościowa pamiętników pracowników socjalnych, skoncentrowana na ubóstwie „naznaczonym”. Ubóstwo przełomu społecznego znajduje swoją ilustrację w analizie obrazu biednych w kryzysie i naciągaczy, charakteryzujących okres po roku 1989.

Zagadnienie wartości rodzinnych w świadomości młodzieży podjął ks. dr M. Tunkiewicz (UWM). Autor oparł swoją refleksję na wynikach badań socjologicznych przeprowadzonych w latach 1998-1999 wśród młodzieży licealnej. Podaje analizie kilka parametrów: cele małżeństwa w świadomości młodzieży, przekazywanie życia, wychowanie potomstwa i trwałość małżeństwa. W końcowej części podjęta została próba sformułowania wniosków i postulatów pastoralnych w zakresie duszpasterstwa młodzieży i duszpasterstwa rodzin.

W nurcie rozpraw o charakterze empirycznym należy odnotować artykuł ks. dra E. Wiszowego (UWM) pt. *Uwarunkowania funkcjonowania rodzin policyjnych*. Autor zamierzony cel realizuje poprzez przedstawienie specyfiki pracy policjanta i jej wpływu na życie rodzinne. W dalszej części omawia kilka wskaźników z badań własnych, dotyczących przekonań religijno-moralnych policjantów i ich znaczenia dla życia rodzinnego. Wyniki badań obnażają nie tylko niedostatki formacji

religijnej policjantów, ale również wpływ specyfiki pracy na realizację funkcji podstawowych rodziny.

W recenzowanej publikacji wyodrębnić należy artykuły dotyczące istotnych funkcji rodziny: eklezjalność rodziny poprzez liturgię, szkoła i rodzina, integracja rodzina a uzależnienia. *Urzczywistnianie się Kościoła w rodzinie przez liturgię* to artykuł autorstwa ks. prof. W. Nowaka (UWM). Podejmuje on powyższe zagadnienie przedstawiając syntezę dotyczącą określenia rodziny jako Kościoła domowego. Stanowi to punkt wyjścia do analizy wielu aspektów powyższej konstatacji. Wśród nich Autor rozważa zadanie Kościoła domowego jako podmiotu celebracji liturgicznych, Liturgii Godzin, modlitwy osobistej, liturgii sakramentów, liturgii błogosławieństw. Ukazanie należnego miejsca liturgii w życiu rodziny dla urzczywistniania się w niej Kościoła może, zdaniem Autora, stać się proroczym zacznym do jej odnowy w jednoczącej się Europie. Artykuł stanowi syntetyczny wykład z zakresu teologii i liturgii Kościoła domowego.

Rodzina i szkoła – wzajemna zależność to artykuł ks. prof. R. Sztymilera (UWM). Autor przedstawił dwa z pięciu obszarów funkcji socjalizacyjnej dzieci i młodzieży, mianowicie rodzinę i szkołę. Jako podstawę dyskursu naukowego obrał prawo kanoniczne, nauczanie Kościoła współczesnego oraz obowiązujące w Polsce prawo państwowe. Artykuł analizuje w pryzmacie powyższych kodyfikacji zagadnienie wychowania w szkole, współpracy rodziny ze szkołą i szkoły z rodziną oraz zadania instytucji oświatowych w Polsce wynikające z norm prawa konkordatowego i norm prawa polskiego. Cenną stroną artykułu stanowi prezentacja postulatów i wniosków użytecznych dla wielu środowisk.

Prof. M. Ryś (UKSW) podejmuje złożony problem integracji rodziny w sytuacji uzależnienia. W pierwszej części Autorka zwraca uwagę na problem pseudointegracji rodzin dysfunkcyjnych oraz procesy i mechanizmy ją utrzymujące w rodzinie z problemem alkoholowym. W dalszym toku refleksji podjęta zostaje kwestia współzależnienia i roli dzieci w rodzinach z problemem alkoholowym ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonowania osoby współzależnionej, obronnych wzorów funkcjonowania dzieci w rodzinach alkoholowych oraz koncepcji cyklicznego procesu w rodzinie narkomana. Końcowa część rozprawy poświęcona została modelowaniu zachowań prowadzących do pseudointegracji. Chodzi o dalekosiężne skutki życia w rodzinie pseudozintegrowanej, zespół stresu pourazowego u dorosłych dzieci alkoholików i syndrom dorosłych dzieci alkoholików.

Wpływ zrzeszeń chrześcijańskich w Kościele na formację rodziny na przykładzie Domowego Kościoła Ruchu Światło-Życie i Wspólnoty Dobrego Pasterza w Olsztynie badał ks. dr S. Ropiak (UWM). Materiał źródłowy zacieśniono do literatury przedmiotu i obserwacji uczestniczącej. Walory naukowe artykułu byłyby znacznie wyższe, gdyby zastosowano w nim problemowy podział tekstu, co jest standardem dla prac naukowych. Problem badawczy zakreślony w tytule przedłożenia otrzymuje wówczas właściwe ramy do jego rozwiązania.

Zjawisko wpływu bezrobocia na życie rodzinne w dobie obecnej w Polsce przedstawił ks. prof. B. Mierzwiński (UKSW). W artykule przywołano dane statystyczne i wyniki badań nad bezrobociem i jego skutkami w życiu rodzinnym: spadek stopy życiowej, wzrost przestępczości, pogorszenie zdrowia fizycznego

i psychicznego, wpływ bezrobocia rodziców na dzieci. W dalszej części opracowania podjęty został bardzo potrzebny wątek przeciwdziałania skutkom bezrobocia przez rodzinę, państwo i Kościół.

Refleksję nad sytuacją rodziny w optyce integrującej się Europy podejmuje dr M. S m e r e c z y ń s k a. Zwraca uwagę na nurty liberalne promujące tzw. neutralny światopogląd, prywatną moralność oraz konsumpcyjny styl życia. Autorka zachęca do szerszej aktywności zdecydowanie liczniejszych wspólnot chrześcijan kierujących się w życiu prawdami objawionymi.

Walorem recenzowanej publikacji jest przedstawienie sytuacji życia rodzinnego nie tylko w Polsce, ale również w innych, bardzo zróżnicowanych krajach Europy – na Białorusi i w Wielkiej Brytanii. *Rodzina na Białorusi – szanse i zagrożenia* to temat przedłożenia bpa A. K a s z k i e w i c z a z Grodna. Realizując powyższe zagadnienie, Autor przedstawił najpierw sytuację rodziny na Białorusi w ostatnim stuleciu, problemy rodziny w czasach socjalistycznych, następnie obecną sytuację rodziny na Białorusi oraz aktywność tamtejszego Kościoła katolickiego w zakresie duszpasterstwa rodzin. Ks. P. G e l d a r d (Uniwersytet w Cantenbury, Wielka Brytania) przedstawił zagadnienie miejsca rodziny w Kościele anglikańskim w przeciwieństwie do Kościoła katolickiego. Studium przeciwności? Autor, jako były duchowny anglikański, a obecnie duchowny katolicki, po przedstawieniu uwarunkowań anglikanizmu wskazał na zgubne efekty anglikańskiego liberalizmu moralnego.

Recenzowaną pracę zbiorową cechuje interdyscyplinarność, w dużym stopniu źródłowość z przywołaniem badań empirycznych, co znacznie poszerza refleksję naukową w zakresie życia rodzinnego. W książce prezentującej materiały sympozjum naukowego trudno zachować zwartość, proporcjonalność przedłożonych tekstów oraz standardów warsztatu naukowego wielu autorów. Wyodrębnione w recenzji grupy tematyczne dobrze wpisują się w problematykę przedmiotu, a niektóre artykuły, np. o rodzinie na Białorusi czy o funkcjonowaniu rodzin policyjnych, w sposób pionierski poruszają obszar badawczy dotychczas nieobecny w opracowaniach nawet o charakterze popularnym. Stanowią więc one punkt wyjścia do dalszej analizy naukowej. Publikację można polecić osobom zajmującym się zagadnieniami z zakresu życia rodzinnego, studentom kierunku nauk o rodzinie i teologii, duszpasterzom oraz osobom zaangażowanym w poradnictwo małżeńsko-rodzinne.

Ks. Mirosław Kalinowski